

Georg Friedrich Händel, barokkioopperan suurin mestari

-1600-luvun puolivälissä vakiintunutta venetsialaista oopperatyyliä (Monteverdin Poppean kruunaus aloitti tyylin) seurasi vuosisadan lopulta lähtien napolilainen Opera Seria, jonka valtakausi jatkui aina seuraavan vuosisadan puoliväliin. Ooppera levisi kaikkialle Eurooppaan.

-verrattuna varhais-barokin aikakauteen oopperan tyyli vakiintui vähitellen aarioihin ja resitatiiveihin. Recitativo secco tarkoitti cembalon säestämää resitatiivia, recitativo accompagnato taas orkesterin säestämää dramaattisempaa resitatiivia.

-barokkiooppera oli ns. Da Capo-aarian valtakautta. Aarioissa noudatettiin muotokaavaa A-B-A, jossa A-osan kertauksessa laulajan tuli näyttää taitonsa eli improvisoida ja koristella melodiasa.

-barokkiorkesterissa alkoi viulujen valtakausi 1700-luvulle tultaessa. Puhaltimina vakiintuivat oboe ja fagotti. Huiluja sekä trumpetteja ja pasuunoita käytettiin tarvittaessa. Cembalo tai urut (kirkkomusiikissa) kuuluivat olennaisena osana orkesteriin.

-Paitsi että lähes jokaisella ruhtinaalla oli oma hoviooppera myös oopperaseurueet kiersivät jo tuolloin Eurooppaa. Ooppera oli suurta liiketoimintaa, ja oopperat olivat verrattavissa nykyajan musikaaleihin.

-Ooppera oli erittäin laulajakeskeistä. Teokset sävellettiin suuria solisteja varten. Kastraatit olivat laajan äänialansa ja äänenvoimakkuutensa ansiosta juhlittuja sankareita. Ehkä kuuluisimpia kastraattilaulajia olivat Farinelli tai Senesino, jolle Händel sävelsi monta pääroolia. Nykyään kastraattiosia esittävät kontratenorit tai mezzosopraanot, mutta vielä 1900-luvun puolessa välissä esim. baritonit oktaavia alemmaa!!

G.F. Händelin (1685-1759) mittavaan sävellystuotantoon kuuluu lähes viisikymmentä oopperaa, kolmisenkymmentä oratoriota, parisataa kantaattia, orkesteriteoksia sekä kamarimusiikkia ja urku- ja kosketinsoitinteoksia. Tuotantonsa laajuuden ja monipuolisuuden puolesta Händel kilpailee samassa sarjassa kuin ikätoverinsa Johan Sebastian Bach tai Georg Philipp Telemann. Kuva Händelistä vain muutaman tunnetun teoksen säveltäjänä ("Händelin Largo", Messias-oratorio) monipuolistuu heti, kun hänen valtavaa teosmääräänsä tarkastelee lähemmin. Händel oli myös monella tavalla uudistava ja uutta luova säveltäjä. Eläessään hän nautti ajoittain suurtakin menestystä ja kuolemansa jälkeen häntä pitivät esikuvina vielä Mozart, Haydn ja Beethovenkin. Händel jäi oikeastaan vasta 1800-luvulla unohduksiin, kun wieniläis-klassikot ja J.S. Bach nousivat uusiksi esikuviksi romantikoille. Kuitenkin vielä Brahms arvosti suuresti Händeliä ja laati mm. kuuluisat muunnelmansa tämän teemasta pianolle.

Händel oli syntyisin Hallesta Saksin alueelta. Varhaiskypsä musiikillinen lahjakkuus aloitti uransa 1700-luvun alkuvuosina Hampurissa ja siirtyi sieltä muutamaksi vuodeksi Italiaan (1707-1709). Erilaisten vaiheiden jälkeen Händel asettui Lontooseen vuonna 1712, jossa hän asui kuolemaansa asti.

Oopperoita Händel oli säveltänyt jo Hampurissa ja Italiassa ja vieraillessaan v. 1710-11 Lontoossa hänen oopperansa Rinaldo oli yksi aikansa suurimpia menestyksiä. Rinaldon myötä Händel nimitettiin Kuningatar Annen hovimuusikoksi. Hän sävelsi vuosittain musiikkia hovin tilaisuuksiin – näin syntyivät mm. teoskokoelmat Vesimusiikkia tai Ilotulitusmusiikkia.

Vuonna 1719 Händel perusti Lontooseen kuninkaallisen oopperayhdistyksen nimeltään Royal Academy of Music. Sen johtajana ja säveltäjänä hän toteutti omia oopperoitaan, jotka 1720-luvulla olivatkin suuria menestyksiä. Kymmenen vuoden toiminta päättyi kuitenkin lopulta konkurssiin. Händel perusti uuden musiikkiakatemia parikin kertaa ennen kuin jätti 1740-luvun mittaan lopullisesti oopperan ja sävelsi loppuelämänsä aikana oratorioita.

Oratorioiden esittäminen (erityisesti Messias) muodostui Englannissa jokavuotiseksi perinteeksi, mikä oli suurin syy Händelin maineen vakiintumiseen. Hänen oopperansa unohtuivat – lukuunottamatta joitakin niistä irrotettuja aarioita ja muita numeroita. 1920-luvulla Händelin oopperat herätettiin ensi kerran parisatavuotisesta unestaan, kun niitä käännettiin saksaksi, lyhennettiin sekä muutettiin vielä äänialoiltaan tenoreille ja baritoneille sopiviksi. Händelin teosten seikkaperäinen tutkimus alkoi 1950-luvulla ja 1980-luvulta lähtien on hänen musiikkiaan voitu esittää alkuperäisen kuuloisena. Händelin oopperat ovatkin kokeneet yhdessä muun barokkimusiikin kanssa suuren suosion nousun viimeisten kolmenkymmenen vuoden aikana.

Händelin oopperoita:

Almira (1705 Hampuri)
Agrippina (1709 Venetsia)
Rinaldo (1711 Lontoo)
Teseo (1713, Lontoo)
Acis and Galatea (1718 Cannons)

Kuninkaallinen Musiikkiakatemia (Haymarket Theatre, Lontoo):

Radamisto (1720)
Ottone, Re di Germania (1723)
Flavio (1723)
Giulio Cesare (1724)
Tamerlano (1724)
Rodelinda (1725)
Admeto (1727)

Tolomeo (1728)

Uusi kuninkaallinen musiikkiakatemia (Haymarket Theatre):

Partenope (1730)
Poro, Re dell'Indie (1731)
Ezio (1732)
Orlando (1733)

Kuninkaallinen teatteri (Theatre Royal in Covent Garden):

Ariodante (1735)
Alcina (1735)
Giustino (1737)
Serse (1738)
Imeneo (1740)
Deidamia (1741, Händelin viimeinen ooppera)

Ariodante (1735)

- kantaesitys tammikuussa 1735, Covent Garden (kuninkaallinen teatteri)
- libretto (Antonio Salvi) perustui Torquato Tasson Orlando furioso -runoelmaan
- menestys, 11 esitystä v. 1735 ja esityksiä v. 1736.
- 1970-luvulla uudestaan esityksiä, nykyään yksi Händelin pääteoksista

Roolit:

Ariodante – ruhtinas – mezzosopraano (kastraatti)
 Ginevra – Skotlannin kuninkaantytär – sopraano
 Dalinda – Ginevran palvelijatar – sopraano
 Polinesso – Albanyn herttua – altto
 Lurcanio – Ariodanten veli – tenori
 Skotlannin kuningas – basso
 Odoardo – kuninkaan suosikki – tenori

Juoni:

Ginevra, kuninkaantytär keskiajan Skotlannissa, on kihlattu prinssi Ariodantelle. Ginevra torjuu ruhtinas Polinesson lähentelyt, mutta tämä huijaa Ariodanten ja kuninkaan luulemaan, että Ginevra on ollut uskonon. Ariodante katoaa yrittäessään itsemurhaa. Seurauksena on että Ginevra tuomitaan, mutta Lurcanion haastettua Polinesson menestyksellisesti kaksintaisteluun, juonittelut selviävät. Kuoleva Polinesso tunnustaa ja Ariodante ja Ginevra saavat toisensa.

English Voices, Freiburger Barockorchester / Andrea Marcon. Ohjaus – Richard Jones

Festival d'Aix-en-Provence, Théâtre de l'Archevêché, Aix-en-Provence. 12.7. 2014.

Tarina sijoitettu pieneen ahdasmieliseen skottilaiseen kalastajakylään.

Ariodante – Sarah Connolly
 Ginevra – Patricia Petibon
 Dalinda – Sandrine Piau
 Polinesso – Sonia Prina

King of Scotland – Luca Tittoto
 Lurcanio – David Portillo
 Odoardo – Christopher Diffey

Alkusoitto (hidas – nopea)

1.näytös:

Ginevran aaria: (6.15), jossa hän ihailee itseään peilistä. Polinesso liehittelee häntä omaa hyötyään ajatellen. Ginevra torjuu hänet. Dalinda kertoo Polinessolle Ariodanten olevan hänen kilpailijansa, mutta myös paljastaa oman kiintymyksensä. (Dalindan aaria 12.33)
 Polinesso aikoo hyötyä Dalindasta voittaakseen Ginevran itselleen. Polinesson aaria (17.00)

Ariodante saapuu ja nuoret tunnustavat rakkautensa toisilleen. Ariodanten ja Ginevran rakkausduetto (24.08). Ginevran riemuitseva aaria (27.16). Kuningas antaa heille siunauksensa ja häävalmistelut aloitetaan. Kuninkaan aaria (31.50)
 Ariodanten riemuaaria (36.13) Mutta: Polinesso huijaa Dalindaa pukeutumaan Ginevran asuun (lupaa siitä hyvästä rakkautensa). Polinesson aaria (44.40). Lurcanio tunnustaa Dalindalle rakkautensa, mutta turhaan. Lurcanion aaria: 49.20. Dalindan aaria 55.55, jossa hän vannoo uskollisuutta Polinessolle ja hylkää Lurcanion tunteet. Ariodanten ja Ginevran duetto sekä kuoro (välimusiikki) kaikkien riemuitessa seuraavan päivän häistä. 1.00.15
 Tanssimusiikki: nukkepantomiiimi

2. näytös: (1.09 -)

Polinesson juoni pannaan täytäntöön: Ginevra nukutetaan ja Dalinda pukee hänen vaatteensa ylleen. Polinesso valehtelee Ariodantelle Ginevran olleen uskoton. Raivostunut Ariodante uhkaa Polinessoa, aaria 1.13.50. Epäily on kuitenkin jo kylvetty Ariodanten mieleen ja hän on valmis surmaamaan itsensä jos huhu on totta. Lurcanio, hänen veljensä estää teon. Lurcanion aaria 1.18.35, jossa tämä vaatii kostoa uskottomuudesta. Ariodante jää yksin (aaria 1.23.00) laulamaan raivon ja epätoivon vaihdellessa.

Polinesson juoni onnistui ja nyt hän tyytyväisenä lepyttelee Dalindaa, joka ei vieläään ymmärrä asioiden tilaa vaan vakuuttaa kiintymystään. (aaria 1.36-) Polinesso viehättyy omasta häikälemättömyydestään: rikos kannattaa! (aaria 1.40.08)

Aamulla Odoardo tuo juhlaväelle hirveän uutisen: Ariodante on hukuttautunut. Kuningas on suunniltaan. Kuninkaan aaria 1.45.50. Ginevra herää tietämättömänä uutisista. 1.51.26 Aaria, joka heijastaa Ginevran levottomuutta. Kuningas kertoo Ariodanten kuolemasta Ginevrälle joka pyörtyy tuskasta. Lurcanio tulee ja syyttää suoraan Ginevraa uskottomuudesta ja siten Ariodanten kuolemasta. Lurcanion aaria, jossa hän vaatii oikeutta ja kostoa veljensä kuolemasta. 1.57.13 Kuningas häpäisee ja hylkää julkisesti oman tyttärensä koska uskoo Lurcanion todisteisiin. Ginevra on menettää järkensä järkytyksestä ja toivoo kuolevansa. Aaria 2.04.30. 2.14 Ginevran painajaisunimusiikki (Tanssimusiikki)
-nukkepantommiimi, jossa väki ilmaisee mitä ajattelee Ginevrasta.

3. näytös: 2.21.27 –

Ariodanten paluu, elossa mutta onnettomana. Arietta. Dalinda tapaa ensimmäisenä Ariodanten ja paljastaa Polinesson juonen. Ariodante haluaa selvittää kaiken. 2.24.30 aariassaan hän selvittelee tapahtunutta. Dalinda katuuko tekoaan ja kiroaa Polinesson. Aaria 2.30.30. Kuningas on valmis hylkäämään ja karkottamaan tyttärensä Ginevran kun kukaan ei nouse häntä puolustamaan. Polinesso nousee ja lupaa puolustaa Ginevran kunniaa. Aaria 2.34.18. Kuningas harkitsee vallasta luopumista ja anteeksiantoa Ginevrälle. Ginevra tulee ja he kohtaavat. Ginevran aaria 2.39.30. Ginevrälle selviää että Polinesso on hänen puolustajansa. 2.43.30 Kuninkaan aaria, jossa hän kertoo luopuvansa vallasta ja hyvästelee tyttärensä onnettomana. Ginevra selvittelee tilannettaan: arietta 2.48.10.

Lurcanio vaatii Polinessoa taisteluun Ginevran syyttömyydestä. Polinesso on valmis, koska havittelee kruunua. Seuraa taistelu, jonka seurauksena Polinesso haavoittuu kuolettavasti. Ariodante saapuu keskeyttäen sekasorron. Seuraa kuninkaan armahdus Dalindalle ja kuolevan Polinesson tunnustus. Vihanpito muuttuu ilonpidoksi. Ariodanten riemuaaria. 2.52.52.

Myös Lurcanio voi nyt lähestyä Dalindaa ja odottaa suopeutta, mutta Dalindan on unohdettava Polinesso. Lurcanion ja Dalindan duetto 3.00.25.

Ginevra heräilee houreisena ja murheellisena. Resitatiivi ja aaria, joka katkeaa siihen että Ginevra näkee Ariodanten. Kuningas ”vapauttaa” tyttärensä, Ariodante ja Lurcanio pyytävät anteeksi että epäilivät Ginevran syyttömyyttä. Dalinda kertoo syyllisyydestään. Ginevra on pyörällä päästään. Kuningas julistaa uudestaan hääjuhlat alkaviksi. Rakastavaisien sovintoduetto 3.07.35

Loppukuoro, jossa ylistetään hyveellisyyttä, joka viattomuuteen yhdistettynä on oleva voittoisa... 3.12.30 – 3.16.30